

Akutagawa Ryunoszuke: A cserjésben

Lomb Kató fordítása

Forrás: *A vihar kapujában*, Európa Könyvkiadó, 1960, Elektronikus kiadás: Terebess Ázsia E-Tár

A favágó így vallott a vizsgálóbíró előtt:

Igenis, kérem. Én fedeztem fel a hullát. Ma reggel is, mint más napokon, elindultam cédrusfát irtani. A hulla, kérem, ott feküdt az egyik hegyvágatban, egy cserjésben. Azt tetszik kérdezni, merre van ez a hely? Négy-ötszáz méternyire a yamasinai országúttól. Itt-ott akad csak cédrus a bambuszfák között; nemigen jár ember arrafelé.

A hulla a hátán feküdt. Lila színű selyemkimonó volt rajta, meg olyan sapka, amilyent Kyotóban hordanak a nemesi tisztviselők. Karddal szúrták szíven; a lehullott bambuszlevelek teleszívták magukat vérrel körülötte. Nem, a sebből már nem folyt akkor vér, és a seb szája is megszáradt, azt hiszem. Még egy lódarázs is lakmározott rajta; a lépteim zöreje is alig tudta elzavarni.

Hogy láttam-e a kardot vagy valami hasonlót? Nem, kérem, nem volt ott semmi. Csak az egyik cédrusfa törzsén találtam egy kötelet. És, igen, még egy fésű is volt ott a kötélén kívül. Nem volt semmi más a hulla körül. Keményen harcolhatott a férfid az életéért, mert a fű meg a sok lehullott bambuszlevél egészen le volt taposva körülötte. Lovat? Nem, ott ugyan ló el nem fért volna. Jó messze a cserjéstől akad csak olyan ösvény, amin ló is járhat.

A vándorló szerzetes így vallott a vizsgálóbíró előtt:

Tegnap láttam a meggyilkolt férfit, uram, úgy déltájban. Sekiyamából tartott Yamasina felé. Egy lovon ülő nő mellett lépegetett. Nem tudom, milyen volt a nő arca, mert fátyolt viselt. Csak az orgona színű ruháját láttam. A lova szépen nyírott sörényű, világos pejkó volt. A természetét tetszik kérdezni? Hogy meglehetett-e másfél méter? Nem tudom, kérem, szerzetes vagyok; nem nagyon ismerem ki magam az ilyesfélében. A férfinál kard is volt, meg tegez is nyílvesszőkkel. A fekete tegezbe dugott, fekete lakkal bevont húsz-egynéhány nyílvesszőre olyan világosan emlékszem, mintha most is a szemem előtt lennének.

Álmomban sem jutott volna eszembe, hogy ilyen sors vár reá. Az emberi élet is oly gyorsan mulandó, mint a harmincsepp vagy a villám. Kimondani sem tudom, mennyire sajnálom szegényt.

A pandúr így vallott a vizsgálóbíró előtt:

A letartóztatott neve? Tazsomarunak hívják, kérem szépen, és hírhedt gonosztevő. Leesett a lováról, és ott nyögött az Awadagucsi-i kőhídon, amikor letartóztattam. Hogy mikor történt ez? Tegnap, kérem, éjfél előtt. Ezt a kék selyemkimonót viselte akkor is, amikor elfogtam; egy csupasz kard volt nála meg valami tegez nyílvesszőkkel, amit itt látni tetszik. Hogyan, kérem? A meggyilkolt férfié volt? Hát hiszen akkor Tazsomaru volt a gyilkos! Biztosan attól az embertől vette el a bőrrel bevont íjat, a feketére lakkozott tegezt meg a sólyomtollas nyílvesszőt is, mind a tizenhét darabot. Igen, uram, a ló tényleg egy nyírott sörényű pejkó volt. Biztosan megvolt az állatnak is a maga oka, amiért levetette a hátáról. Ott találtam a kőhídtól nem messze, még rajta lógott a hosszúra eresztett kengyelszár. Az út menti fűvet harapdálta.

A fővárosban kóborló rablók közül ez a Tazsomaru volt a legnagyobb szoknyavadász. Tavaly ősszel megöltek egy asszonyt a leánygyermekével, aki a Toribe mögötti hegyre ment, gondolom, imádkozni. Azt mondják, az is ennek a gazfickónak a műve volt. Gondolni se merek arra, mi történt a lovon ülő nővel, ha ez a fickó ölte meg a férfit.

Egy öregasszony így vallott a vizsgálóbíró előtt:

Igen, uram, a megölt férfi leányom férje volt. Nem, kérem, nem kyotói származású volt. A wakasai Kokufuból való nemesi tisztviselő volt. Kanazawa Takehikónak hívták, huszonhat éves volt. Biztos, hogy nem ő kezdte a támadást, mert áldott jó természetű embernek ismertem.

A lányomat tetszik kérdezni? Masagónak hívják, és tizenkilenc éves. Bátorságban férfiakkal is felveheti a versenyt, de soha, soha nem ismert más férfit, mint Takehikót. Keskeny, szívalakú arcocskája van, lesült bőre, bal szeme sarkában egy kis szemölcs.

Tegnap Takehiko elindult a lányommal együtt Wakasába. Micsoda szerencsétlenség, hogy ennek ma kellett történnie! És hová tűnt a lányom? Ha vöm sorsa be is teljesedett már, a lányoméért megöl a rettegés. Könyörüljön meg rajtam, uram: mozgasson meg fűt-fát, hogy megtalálja az én gyermekemet!

Gyűlölöm ezt a gazfickót, ezt a Tazsomarut vagy hogy hívják... Nemcsak a vőm, hanem a lányom is... (A sírás elfojtja szavait.)

Tazsomaru vallomása:

A férfit megöltem, de a nőt nem. Hogy akkor hová lett? Azt én nem tudom. Várjatok még! Semmiféle kínzással sem tudtok kiszedni belőlem olyat, amiről sejtlemem sincs. Ha már egyszer idejutottam, nem fogok semmit gyáván letagadni.

Tegnap találkoztam ezzel a házaspárral. Elmúlt már dél valamivel. Egy szélfuvallat fellebbentette a nő fátylát, és én megláttam az arcát egy pillanatra. Csak egy pillanatra - azután megint eltűnt előlem. Részben ezért történt... Isten-nőnek láttam. Ott nyomban elhatároztam, hogy elrabolom a nőt, még ha meg is kell ölnöm érte a férfit. A gyilkosság nem olyan nagy dolog számomra, mint ahogy azt ti elképzelitek. Ha az ember nőt rabol, a férfit úgyis megöli. Csakhogy én kardomat használom a gyilkossághoz, ti meg mást: hatalommal öltök meg pénzzel, és néha még azt állítjátok, hogy mindez a másik érdekében történik! Igaz, hogy vér nem folyik, az áldozat épségben marad, de mégiscsak gyilkosság ez! Nehéz lenne megmondani: ki a nagyobb bűnös, én vagy ti? (Gúnyosan nevet.)

Mégis örültem volna, ha anélkül tudom elrabolni a nőt, hogy a férfit megöljem. Akkori hangulatomban elhatároztam, hogy magamévá teszem az asszonyt, de a férjét életben hagyom. A yamasinai országúton azonban nincs erre mód. Azt eszeltem ki, hogy a hegyek közé csalom a házaspárt.

Könnyen ment a dolog. Hozzájuk szegődtem, és elhittem velük, hogy a szembenlevő hegy egy régi szakadékaiban számtalan kardra meg tükkörré bukkantam. Anélkül, hogy bárkinek szóltam volna a dologról - mondtam -, elrejtettem a kincset a hegyvágatban levő cserjésben, de olcsó áron megválnék tőle, ha vevő akadna rá. A férfi - ilyen szörnyű dolog a kapzsiság - egyre jobban tüzet fogott a szavaimtól. Fél óra sem telt bele, a hegyi ösvény felé indították a lovat.

Amikor a cserjés elé értünk, kijelentettem, hogy ott van elásva a kincs, és felszólítottam őket: nézzék meg. A férfi semmi ellenvetést sem tett - a pénzhéség teljesen elvakította. A nő azt mondta, hogy le se száll a lóról, úgy vár meg bennünket. Nem is mondhatott volna mást, amikor látta, milyen sűrű az erdő arrafelé. Minden úgy történt, ahogy kívántam. Magára hagytuk az asszonyt, és a férfival bementünk a cserjésbe.

Egy darabig csak bambuszok között haladtunk, de ötven lépésnyire elég nyílt cédrusliget került az utunkba. Nem is találhattam volna jobb helyet a munkám elvégzésére. Utat törtem magamnak a cserjék között, és azt a valószínűnek látszó mesét adtam be neki, hogy a kincs a cédrusok alatt van elrejtve. A férfi erre nagy üggyel-bajjal szintén utat tört magának arrafelé, ahol a karcsú cédrusfák kivillogtak a cserjésből. Ott már ritkábbá váltak a bambuszok, és egész sor cédrus sorakozott egymás mellett. Mihelyt odaértem, azonnal elkaptam, és összekötöttem a karjait. Kardforgatáshoz szokott, elég erős férfi volt, de olyan hirtelenül érte a támadás, hogy nem tudott védekezni. Egy szempillantás alatt hozzákötöttem egy fatörzshöz. Hogy honnan szedtem a kötelet? Hála a sorsnak, volt nálam kötél, hiszen rabló létemre sohasem tudhatom, mikor kell egy falon átvetni magam. Aztán már gyerekjáték volt lehullott bambuszlevelekkel betömni a száját, és beléfojtani a hangot.

Miután a férfit így elintéztam, visszamentem a nőhöz és kértem: jöjjön velem, mert férjét hirtelen rosszul látta fogta el. Mondanom sem kell, hogy ez is úgy ment, mint a karikacsapás: a nő hagyta, hogy kézen fogjam, és kalap nélkül, ahogy volt, magammal vigyem a cserjés sűrűjébe. Mikor férjét a fatörzshöz kötözve meglátta, egy szempillantás alatt tört ragadott elő a kebléből. Ilyen vad szenvedélyt még sohasem láttam asszonynál! Ha nem vagyok résen, egy pillanat alatt bordáim közé hatol a tör. Kivédtem a szúrást, de olyan kétségbeesetten hadakozott, hogy könnyen halálra sebezhetett volna. Nemhiába vagyok azonban Tazsomaru: ki tudtam ütni kezéből a tört, anélkül hogy én magam kardot rántottam volna. Fegyverzet nélkül a legbátrabb nő is tehetetlen. Sikerült is a nőt magamévá tennem anélkül, hogy a férfi életét kioltottam volna.

Igen, megkíméltem a férfit - nem volt szándékomban megölni. Ott akartam hagyni a síró nőt, ki akartam kerülni a cserjésből - amikor hirtelen szenvedéllyel megragadta a karomat. El-elcsukló hangon könyörögni kezdett, hogy vagy a férjét öljem meg, vagy saját magamat, mert halálnál is szörnyűbb büntetés számára, hogy két férfi ismeri szégyenét. Annak lesz a felesége - lihegte zokogva -, amelyikünk életben marad. Ekkor vad vágy fogott el, hogy megöljem a férfit. (Komor izgalom.)

A szavaim után ítélve, kegyetlenebbnek látszom talán, mint ti vagytok. De csak azért, mert nem láttátok annak a nőnek az arcát, különösen a szemei ragyogását abban a percben. Pillantásunk egybetapadt, és én

úgy éreztem, hogy feleségemmé kell tennem, még ha villám sújt is agyon érte. Feleségemmé tenni - ez a vágy úrrá lett bennem. Nem aljas felgerjedés volt ez, mint ti hiszitek! Ha csak a kéjt kívántam volna, leteperhettem volna, és utána elfuthattam volna. Nem szennyeztem volna be kardomat a férfi vérével. De elég volt a nő arcára tekintenem a félhomályos ligetben, hogy elhatározzam: nem megyek el innen, amíg meg nem öltem a férjét.

Ha el is határoztam, hogy megölöm, nem akartam gyáván gyilkolni. Feloldottam a kötelékeit és felszólítottam, vívjon meg velem. A kötelet a fa tövére hajítottam; ezt találták meg később. A férfi, haragtól fuldokolva, kirántotta súlyos kardját. Őrjöngve, némán vetette rám magát. Nem tudom leírni, hogyan folyt le a küzdelmünk. Csak a huszonharmadik kardcsapással szúrtam át a szívét. Huszonhárom kardcsapás, jól jegyezzétek meg! Még most is elámulok rajta, ha eszembe jut. Ő volt az egyetlen férfi a nap alatt, aki ennyiszor mérte össze a kardját velem. (Elégedetten mosolyog.)

Amikor a földre zuhant, leeresztetem véres kardomat, és az asszony felé fordultam. Meglepetésemre sehol se találtam. Mélyen behatoltam a cédrusfák közé, hogy megkeressem, de a lehullott bambuszlevelek még a léptei nyomát sem őrizték meg. Füleltem, nézelődtem: csak a férfi torkából kiszakadó halálhörgés hallatszott.

Amikor összecsaptunk, a nő biztosan kirohant a cserjésből, hogy segítséget hozzon a férjének. Rájöttem, hogy az életem veszélyben forog. Elraboltam tehát a kardot, az íjat, a tegez, és kisettem a hegyi ösvényre. Az út mentén az asszony lova békésen harapdálta a fűvet.

Ha többet mondanék, üres szájjártatás lenne. Elég az hozzá, hogy a kardon túladtam, még mielőtt a városba értem. Hát ennyi a vallomásom. Rójátok rám a legsúlyosabb büntetést - úgyis tudom, hogy lánc fog csörögni a nyakamon. (Kihívóan körülnéz.)

A Simizu templomba menekült nő vallomása:

A kék selyemkimonót viselő férfi, miután erőszakot követett el rajtam, megkötözött férjemre nézett, és gúnyosan nevetett. Milyen kínokat állhatott ki szegény férjem! De minél jobban megfeszítette erejét, a kötél csak annál mélyebbre vágott a húsába. Önkéntelenül is hozzá rohantam - azaz rohantam volna, de a rabló egy szempillantás alatt a földre döntött. Ebben a percben valami leírhatatlanul különös fényt láttam felvillanni a férjem szemében. Leírhatatlan fényt... még most is remeg egész testem, ha eszembe jut. Ajka néma maradt, de egész szíve a tekintetébe költözött abban a percben. Nem harag, nem szomorúság csillant fel akkor ott a szemében, hanem egyedül az irántam érzett gyűlölet hideg fénye! Nem is a rabló ütése döntött le a földre, hanem ez a tekintet! Önkéntelenül felsikoltottam, azután elvesztettem az eszméletemet.

Amikor magamhoz tértem, a kék selyemkimonós férfi már nem volt ott. Csak a férjemet láttam: még mindig a cédrusfához kötözve. Nagy nehezen felemelkedtem a bambuszlevelek közül, s férjem arcába kémleltem, de tekintete most is éppen olyan volt, mint az előbb.

Jéghideg megvetés volt ebben a pillantásban, a megvetés pedig utálatot takart. Nem tudom, hogyan fejezzem ki, amit a szívemben éreztem: szégyen volt-e, harag vagy gyűlölet? kínlódva talpra álltam és melléje léptem.

- Uram - mondtam -, azok után, ami történt, nem élhetek többé önnel. A halált választottam. De önnek is meg kell halnia. Láttam az én szégyenemet... Nem maradhat így életben.

Ennél többet képtelen voltam mondani. Férjem azonban továbbra is csak megvetően nézett rám. Erőt vettem sebzett szívemen, és kutatni kezdtem a férjem kardja után, de sem azt, sem az íjat és nyílvesszőket nem találtam a cserjésben. Biztosan a rabló lopta el őket. Szerencsémre a tör ott hevert. Felragadtam, és még egyszer a férjem felé fordultam:

- Add tehát kezembe az életedet! Én is mindjárt követlek!

Férjem nagy nehezen mozgatni kezdte ajkait. A szája tele volt tömve levelekkel, ezért természetesen nem tudtam kivenni a szavait, pillantása azonban elárulta, hogy mit akar mondani. "Ölj meg" - ezt mondta a megvető tekintet. Mintha álomban lennék, dőftem a tört lila kimonóján át a szívébe.

Utána, úgy látszik, megint elvesztettem az eszméletemet. Amikor végre körül tudtam pillantani, férjem még mindig a fához kötve, az utolsókat hörögte. Hamuszürke arcára a lenyugvó nap sugarai tűztek a bambuszok és cédrusfák felett domboruló égről. Visszafojtva zokogásomat, eloldoztam férjem kötelékeit. Azután... hogy azután mi történt velem, azt már nincs erőm elmondani. Meghalni nem maradt elég erőm, az az biztos. Torkomra sújtottam a törrel, a hegy lábánál levő tóba vettem a testemet. Mindent megkíséreltem, de nem tudtam életem fonálát elmetszeni. (Lemondóan mosolyog.) Még a végtelen

kegyelmű Kvannon is magára hagyja az ilyen magamfajta gyávákat. Megöltem a férjemet, erőszakot követett el rajtam egy rabló... Mit tegyek magammal.... mit tehetnék... mit?... (Hevesen zokog.)

Az áldozat szelleme így vallott egy médiumon keresztül:

A rabló, miután erőszakot követett el a feleségemen, ültében mindenfélével vigasztalni kezdte. Én, a fatörzshöz kötözve, természetesen egy szót sem tudtam szólni. Csak a szememmel intettem neki néhányszor: "Jól értsd meg, mit mond ez az ember: minden szava hazugság!" - ezt igyekeztem megmagyarázni neki. Feleségem azonban csak magába roskadva ült a bambuszlevelek avarján, és az ölébe bámult. Csak nem ad hitelt e haramia szavainak? Szívembe szúrt a féltékenység. A rabló meg folytatta csapongó, mézesházos beszédét. - Ha már a testedet meggyalázták, úgysem élhetsz jól a férjeddal. Nem akarnál inkább az én feleségem lenni? Csak azért vetemedtem ilyen aljasságra - mondotta arcátlanul -, mert beléd szerettem.

Amíg így beszélt, feleségem lassan felemelte az arcát. Még sohasem láttam olyan szépnek, mint abban a pillanatban. És vajon mit felelt a rablónak ez a gyönyörű asszony, miközben én megkötözve ott fetrengtem előtte? Szellem vagyok már, de még most is fellángol bennem a gyűlölet, valahányszor eszembe jut nőm válasza: - Hát akkor vigyél magaddal, bárhová mész! - ezt mondotta. (Hosszú hallgatás.)

De nemcsak ebben állt a feleségem bűne! Ha csak ennyit vétkezett volna, nem gyötrődnek már ilyen kegyetlenül itt a Sötétségben. Hanem, amikor - mintegy álomban - kézen fogta a rablót, és kifelé indult vele a cserjésből, hirtelen elsápadt, és rám mutatott, aki ott hevertem a cédrusfa törzsére kötözötten. - Öld meg ezt az embert! - kiáltotta többször szinte eszelősen. - Amíg ez életben van, nem lehetek a feleséged! - Ezek a szavak ma is úgy hatnak rám, mint az orkán, amely vissza akar vetni a távoli Sötétség mélyébe! Hagyott-e el valaha ilyen gyűlöletes beszéd emberi ajkat? Fogtak-e fel valaha emberi fülek ilyen átkozott szavakat? (Gúnyos nevetésre fakad.) Még a rabló is elsápadt, amikor hallotta. Mereven nézte feleségemet, és sem igent, sem nemet nem mondott. Amíg a választ fontolgatta (ismét gúnyosan felkacag), egyetlen rúgással a lehullott bambuszlevelekre kényszerítette a nőt, azután nyugodtan összefonta karját, és tekintetét rám szegezte: - Mit szándékozol tenni ezzel a nővel? Megölnöd? - Ezért az egyetlen mondatért meg tudnék bocsátani a rablónak! (Újra hosszan hallgat.)

Amíg én haboztam, az asszony felsikoltott, és kiszaladt a cserjésből. A férfi egy szempillantás alatt utána vetette magát, de még a ruhája ujját sem tudta elkapni. Én csak kábultan bámultam a tájat.

A rabló, miután feleségem elfutott, elvette tőlem a kardot és az íjat, majd egyetlen vágással elmeteszte kötelékeimet. - Most az én életemről van szó! - hallottam susogni. Kirohant a cserjésből, és eltűnt. Lépései hangját elnyelte a csönd. Egyszerre csak sírást hallottam. Leoldottam magamról a köteléket és hallgatóztam. Agyam kitisztult, s rájöttem, hogy én magam zokogok. (Újabb hosszú hallgatás.)

Nagy nehezen felemeltem elcsigázott testemet a cédrusfatönkről. Ott fénylett előttem a tör, amelyet feleségem elejtett. Megragadtam, és a mellembé szúrtam. Vér szökött a torkomba, de fájdalmat nem éreztem. Amikor a keblem kihűlt, még mélyebb temetői csend borult a tájra. Ó, micsoda csend! Madárszárny csattogása sem verte fel az eget a hegyvágatban levő cserjés felett. Csak a bágyadt napsugár siklott tovább a vékony bambusz- és cédruságakon. A fény is lassan elfakult, láthatatlanná váltak a fák.

Valaki mellém lopózott. Megkíséreltem megállapítani, hogy ki lehet, de a sűrű homály már leszállt körém. Valakinek a láthatatlan kezei óvatosan kihúzták mellemből a tört. Újra vérhullám öntötte el a szájamat, és én a Tér homályába zuhantam - örökre.

1921. december